УДК 81’271.1

Яна Гаврилова
(Херсон)

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА У ТЕКСТАХ ГАЗЕТ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

У статті з позиції культури мови розглянуто особливості функціонування іншомовної лексики на сторінках періодичних видань Херсонщини і Миколаївщини. З’ясовано основні причини, що впливають на активне використання запозичень у текстах газет. Запропоновано шляхи заміни недоречно вжитих іншомовних лексем.

Ключові слова: *іншомовна лексика, запозичені слова, текст газети.*

The article focuses on the peculiarities of functioning foreign borrowings due to speech culture in the Kherson and Mykolaiv periodicals. The major reasons that have an influence on the active application of loanwords in newspaper text are traced. The replacement ways of inproperly use of foreign lexemes are suggested.

Key words: *borrowings, newspaper text.*

Сучасна українська літературна мова – це живе явище, що постійно розвивається, прагне до оновлення і збагачення свого складу. Історично українцям доводилося постійно вступати у політичні, економічні, торгові, культурні та інші зв’язки з різними народами [5]. Саме такі різнобічні контакти спричинили запозичення іншомовних слів у лексичному складі сучасної української літературної мови. Запозичення – це незворотній процес у кожній мові, незалежно від національної належності і географічного розташування.

Останнім часом ученими (М. Володіною, Л.Кузів, О.Стишовим та ін.) прослідковується тенденція до того, що “багато запозичених лексем знаходять свою нішу в українському лексиконі, стають звичними і перестають сприйматися як чужі” [4, с.285]. Але, як слушно зауважує О.Пономарів, “запозичати треба лише тоді, коли мова не має власного лексичного позначення для якогось поняття. Часто-густо в усному й писемному спілкуванні мовці вдаються до надуживання чужомовною лексикою через недостатнє знання словесного багатства рідної мови” [5]. Тому слід завжди пам’ятати про те, що надмірне використання іншомовної лексики може призвести до руйнації прекрасної і автентичної рідної мови.

Досить активно іншомовна лексика функціонує у текстах періодичних видань, оскільки саме мова газети віддзеркалює всі динамічні процеси сучасної української літературної мови. Основними причинами запозичення “чужої” лексики є відсутність певного поняття у когнітивній базі рідної мови, своєрідна демократизація й розширення нормативних меж публіцистичного стилю, звичайна данина моді на все іноземне [2, с. 150].

Вивченню проблеми іншомовної лексики у мові друкованих ЗМІ приділяли увагу багато українських учених (Д.Баранник, О.Сербенська, Т.Коць, Л.Кузів, О.Стишов, О.Тодор, Н.Попова та ін.). Але на сьогодні відсутні дослідження, присвячені специфіці запозиченої іншомовної лексики на сторінках періодики Херсонщини і Миколаївщини. Тому вбачаємо за необхідне проаналізувати у статті іншомовні лексеми, що функціонують у текстах газет півдня України.

Використання іншомовних слів у мові часто прийнято вважати соціально престижним явищем, але основною функцією тексту газети є донесення інформації до аудиторії. Якщо запозичення не пов’язане міцно у мовній практиці з конкретним змістом повідомлюваної інформації, то краще відмовитися від нього як ознаки “престижності”.

Наприклад: *“Історія все заносить у свої **аннали**, пам’ятаємо ті часи й ми”* [Р.П. 4 жовтня 2005 р., с. 4]. У Словнику іншомовних слів запозичення *“аннали”* означає [лат. annales < annus – рік] – в епоху античності та середніх віків – форма фіксування найзначніших подій за роками. У середньовічній Європі замість А. вживалася назва хроніки. У Київській Русі та за козаччини А. відповідали літописи” [6, с. 85]. Ми вважаємо, що іншомовне слово *“аннали”* краще замінити на *“літописи”*, що більше відповідає культурно-історичним цінностям нашого народу. Далі у тій самій публікації фіксуємо ще одну запозичену лексему: *“Проте **адепти** реформацій і перейменувань були й тоді: по смерті матері Катерини II її син, імператор Павло I, який люто ненавидів і матінку, і її фаворита Потьомкіна, видав указ про перейменування церкви св. Миколая в Адміралтейський собор”* [Р.П. 4 жовтня 2005 р., с.4]. Слово *“адепт”* (лат. adeptus – той, хто чогось досяг) має два значення “1) заст. посвячений у таємниці якогось учення, секти тощо; 2) перен. ревний послідовник якоїсь ідеї, учення” [6, с. 31], і саме друге (переносне) значення, на нашу думку, краще вжити, воно буде більш зрозумілим для пересічного читача. Матимемо: *“Проте **ревні послідовники** реформації й перейменувань…”*.

Використання неадаптованого мовою, погано опанованого мовною практикою іншомовного слова спричиняє зниження ясності думки й порушує ефективність комунікативного процесу. Авторам слід пам’ятати, що газетні видання розраховані на соціум і не кожен член володіє широким словниковим запасом.

Наприклад: *“Пройшовши “**раму” без зумера**, тобто без небезпечних предметів у кишені, ти потрапив у розкішний актовий зал Харківської національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого”* [Р.П. 7 листопада 2006 р., с.]), *“Перші **урбан рейнджери** – люди, які небайдужі до того, що відбувається у їхньому місті, мікрорайоні, багатоквартирному будинку – заявили про себе торік, після встановлення контакту із Центром польових досліджень у Великій Британії”* [Р.П. 30 квітня 2005 р., с.4], у наведених реченнях автор відразу намагається дати роз’яснення щодо вжитих запозичень. Але у наступному прикладі: *“У столиці Чилі Сантьяго на даху 10-поверхового будинку оселилася корова. Туди тварина забралася не з власної волі – її затягли для **перформансу** жалісливі люди мистецтва”* [Р.П. 30 квітня 2005 р., с.4], використання іншомовної лексеми за умови наявності українського синоніма, більш зрозумілого читачеві, розглядається як стилістичний огріх, що дещо знижує ясність повідомлення. У електронному Словнику іншомовних соціокультурних термінів знаходимо наступне тлумачення: “*перформанс* (від англ. performance – вистава) – вид художньої творчості, яка об’єднує можливості ізомистецтва і театру; на відміну від хепенінгу в перфомансі домінує сам художник або спеціальні статисти, які представляють публіці живі композиції з симовлічними атрибутами, жестами, позами” [7]. На нашу думку, краще було б замінити на український синонім “*вистава*”.

Досить активно у текстах газет Херсонщини функціонують іншомовні лексеми *“трейдер”* і *“зернотрейдер”*. Визначення першої знаходимо у “Фінансово-економічному словнику”: “трейдер – (від англ. trade – торгувати) – 1) представник брокерської фірми в торговій зоні біржі. Виконує доручення брокера щодо укладання угод: приймає замовлення на купівлю, надає інформацію, бере участь у торгах; 2) будь-яка юридична або фізична особа, що має право укладати угоди на біржі” [Фін-економ сл.., с. 919], а визначення *“зернотрейдери”* у словниках ми не відшукали, проте знайшли тлумачення на блозі “I.ua”: “Виходячи з логіки, це комерційна організація, що займається продажем зерна” [1]: *“Оскільки приватні **трейдери** не купують зерно, то це роблять дві державні структури – ДАК “Хліб України” і Держрезерв”* [Г. 29 вересня 2005, с. 2], *“Себто: ще до початку жнив держава змогла знайти фінансові ресурси, аби вирішити двоєдине завдання – заповнити державні засіки хлібом нового врожаю і захистити селянина від масштабних обманів з боку несумлінних **зернотрейдерів**, котрі призвичаїлися скуповувати вирощене за півціни”* [Г. 18 лютого 2006, с. 10]. На нашу думку, ці лексеми

можна замінити на більш зрозумілі для загальної аудиторії: *“трейдер”* – на *“торговець”*, а *“зернотрейдер”* – на *“зерноторговець”*.

Звичайно, важко визначити, коли використання іншомовної лексики доречне, а коли ні. Для цього необхідно чітко усвідомлювати потребу вжити саме те чи те запозичене слово, а не його український синонім. Бувають випадки, коли і сам автор, використовуючи у тексті повідомлення іншомовне слово, недостатньо чітко усвідомлює його смисл і значення. Наприклад, *“Сказати, що при цьому губернаторському* ***спічі*** *“незалежні органи” скрипіли перами у записниках чи тримали включеними диктофони, не можна”* [Н.д. 1 червня 2006р., с.3], судячи за контекстом, під запозиченням “*спіч*” автор розуміє “*виступ*”, а ще точніше “*промова*”, яким би було краще й замінити у цьому контексті. Але він не усвідомлює чітко те, що за Словником іншомовних слів “спіч [англ. speech < speak – говорити] – коротка застільна привітальна промова (на врочистому обіді, бенкеті)” [6, с. 854]. Або автор ніколи не з’ясовував значення слова за словником, або хотів показати негативне ставлення до виступу губернатора. Та все це вносить відтінок неясності й розпливчатості у текст публікації.

Слід завжди пам’ятати про те, що невиправдане, недоречне, неправильне використання іншомовної лексики може призвести до нерозуміння і неправильного трактування публікації читачем, викривити смисл повідомлення і справити, інколи, неочікуваний автором ефект.

Проблема “закордонізації” української мови, проникнення в неї великої кількості запозичень, особливо у тексти періодичних ЗМІ (це можемо побачити з проаналізованих прикладів із газет Херсонщини і Миколаївщини), стає кожного дня все гострішою, а тому все більш актуальною. Руйнується наша мовна своєрідність і самостійність, знецінюється українське слово, його духовна сутність, генетична пам’ять про минуле. Виправити ситуацію, що склалася, допоможе виявлення іншомовних запозичених лексем, які мають відповідники в українській мові, їх виключення й заміну на українські слова. Йдеться не про сліпе гоніння усіляких іншомовних слів на сторінках газет, а про боротьбу із засміченням рідної мови непотрібними запозиченнями, особливої потреби у яких не має.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ:

Газети:
Г. – “Гривна”
Н.д. – “Новий день”
Р.П. – “Рідне Прибужжя”
Ч. – “Чорноморець”

ЛІТЕРАТУРА

1. Блог “I.ua”. Режим доступу: http://blog.i.ua/user/4069226/670460/ (25.03.2011)
2. Володина М. Аспекты изучения языка средств массовой информации на филологическом факультете МГУ им. М. В. Ломоносова // Вестник Моск. ун-та.: Сер. 9. Филология. – 2000. – № 6. – С.149-151.
3. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
4. Кузів Л. Лексичні запозичення в мові молодіжних друкованих ЗМІ //Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць /За ред. Мартинової Г.І. – Черкаський національний університет. – 2009 р.: Вип.9. – С.285-293.
5. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 240 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу до видання: http://ponomariv-kultura-movy.wikidot.com/inshomovna-leksyka (22.12.2009)
6. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
7. Словник іншомовних соціокультурних термінів. [Електронний ресурс]. Режим доступу до словника: http://slovopedia.org.ua/39/53407/260871.html (2007)